

Charter 77 í Tjekkoslavakia:

Tjekkar rýma frá politiska veruleikanum inn í sín egna privata heim

— sigur serfróðingurinn Jiri Dientsbier

Aftan á sovjetisku innrásina í Tjekkoslavakia í august 1968, bleiv manna-rættindabólkurinn Charter 77 höfuðs-stjórnarandstöðan í landinum. Ein av teimum, ið vóru á odda fyri Charter 77, var blaðmaðurin Jiri Dientsbier, ið er 52 ára gamal. Hann arbeiðir m.a. fyri tjekkiska útvarpið í USA. Dientsbier var ein virknasti andstöðingurinn í Tjekkoslavakia og væl kendur kringheimin. Hann var dæmdur at sita í try á fyri «landsskaðiligt» virksemin og arbeiðið nú sum kyndari á einum virki í Prag. Dientsbier ásannar, at tjekkiska fólkid er demoraliserað, og at kynisma og líkasæla hevur gjørt um seg millum almenningin.

I samrøðu við Newsweek herfyri segði Dientsbier m.a.:

«Tey, ið hava ræðið í Tjekkoslavakia í dag, vóru vald av sovjetisku myndugleikunum, tí tey dugdu at lýða — ikki tí tey vóru fyrri at broytast. Tey hava ábyrgdina av vanlukkunum seinasta 20 árin. Verður glasnost tann almenni politikkurin í landinum, vita tey væl, at tann fyrsti spurningurinn, tey mugu svara uppá, verður: Hvat gera tit enn her?

Fólk rýma inn í egna verð

«Oftrini verður spurt hví

tjekkar ikki krevja somu broytingar sum póllendingar? Orsøkin er heilt einfalt tann, at í 1968 sóu fólk at tú ikki kanst broyta nakað í hesum landinum. Tí rýmdu fólk bert inn í sína privata verð. Her kanst tú sleppa tær burtur til summarhúsini úti á bygd. Tú tekur tað, tú hevur tørv á, á arbeiðsplássinum og bytir tjovagóðsið við vinnenninar. Vit hava eitt orðafelli: «Hann, ið ikki stjelur, stjelur frá sær sjálvum».

Men um øll eiga summarhús, kann stöðan vera so ring?

Dientsbier sigur, at í Tjekkoslavakia verða summarhús á bygd mett sum grundleggjandi partur av familjulivinum. Hann sigur: «Hvar skal ein annars fara við børnunum? Eg kann ikki ferðast uttanlands. Eg havi ikki havt pass í 20 ár. Luftin í Prag er so skitin, at íbúgvarnir, serliga børnini, gerast sjúk. 12 ára gamla dóttir min hostar alla vikuna. Fara vit út á bygd, stöðgar hostin. Tá vit koma heim aftur, byrjar hon at hosta».

Dientsbier sigur, at stórir partar av tjekkiska idnaðinum eru við at rapla saman. «Tað, ið ein kann vinna sær inn á virkinum ella stjála frá virkinum, er ikki nóg mikið longur. Fólk vilja hava video-

bandspælarar og teldur.

Tí er eftirspurningur eftir útlendskum gjaldoyra sera stórir. Skjøtt verða her tvey samfeløg: eitt við gjaldoyra, og eitt annað við ongum gjaldoyra. Hetta skapar nýggjar remlingar í samfelagnum. Fyrr fingur arbeiðararnir hampiliga løn, og tí timdu teir ikki at mótmæla. Nú kunnu teir ikki keypa tað, teir vilja hava. Teir eru sjálvandi misnøgdir við stjórnina, men tjekkar eru eitt fólkaslag, ið ikki vil gera uppreistar. Teir vilja heldur biða inntil stjórnin doyri av ringari politikari heilsu, sum ein oldingi. Sovjetiskir myndugleikar trýsta ikki á tjekkisku stjórnina um broyting. Vit vilja fegin, at Gorbachov fordómir innrásina í 1968, tí meðan hann ikki ger tað, kann staturin siga: Vit komu lögliga til valdið. Gorbachov kann taka hesa verju frá teimum».

«Sum blaðfólk, ið arbeiðir í Washington, hevði eg møguleikar at flyggja. Men hvi skuldi eg tað? Lat teir sleppa sær burtur heldur», sigur Jiri Dientsbier um tjekkisku myndugleikarnar. Dientsbier sat í try ár, men hann heldur at fongslíð var tógligt, tí tað var sum alt annað í Tjekkoslavakia: einki virkaði.

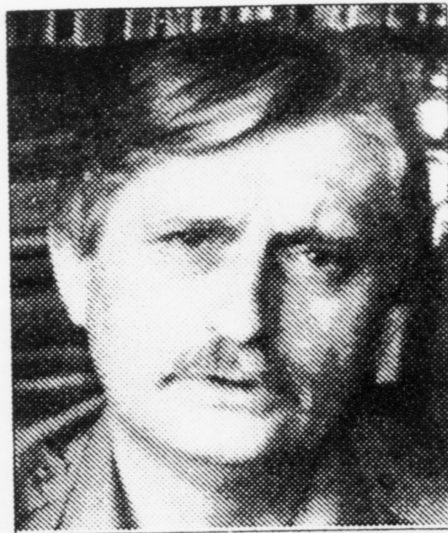
«Vit skuldu hava politiska útbúgving ein tíma um dagin, men ongin legði

i, um tú slapst tær burtur aftan á fimm minuttir. Amnesty International forsyrgdi familjuni hjá mær meðan eg sat. Fongslíð gjørdi okkum kend í Vesturheiminum og eg stuttleikaði mær við at greiða trygdarvørðunum frá, at teir høvdu gjørt okkum øll í Charter 77 heimsgitin».

Arrest ella kaffimunnur

Løgreglan fylgir við Dientsbier alla tíðina og avlurtar telefonina. «Teir vita væl, hvar eg eri nú», segði hann. «Aftan á 7 ár er trygdarvørðurin ein góður vinmaður hjá mær. Viðhvørt arresterar hann meg. Viðhvørt bjóðar hann mær á restaurant til ein kaffimunn. Vit skilja hvønn annan. Stundum, tá hann avhoyrir meg, spyr hann um okkurt, og síðani sigur hann: «Hesum fert tú ikki at svara, ha?» Síðan gevur hann skrivaranum boð um at skriva, at eg ikki vil svara uppá spurningin. Tað er avgjørt møgult, at eg fari inn at sita, men so má staturin siga, at tað er fyrri at verja um perestroika og glasnost. Teir mugu ikki provokera sovjetisku myndugleikarnar».

Heldur stöðan fram, fer tað unga ættarliðið at nokta at gera neyðsemlur. Summi halda, at verða tey

dripin, hevur tað týdning, um tey soleiðis kunnu vanvirða statin. Og summir av ovastu embætismannunum eru til reiðar at brúka Tiananmen loysnina — heilt einfalt at fremja hopdráp á

ungfólkum. Tjekkiska stjórnin vil yvirleva, kosta hvat tað kann. Vit siga hinvegin: «Ansa væl eftir, tí vit eru seinasta ættarliðið, sum er til reiðar at tosa við tykkum».

etj.

Úr Úttheimi

Edvard Jónsson
skrivari

Tit ringja — vit skriva

Ringið telefon **11820**

ur av ferðsluni í hesum millionabýi, fyrri at hann ótarnaður kann sleppa iggjøgnum í síni «limousinu».

Og hvussu kann so alt hetta lata seg gera. Hvat sigur fólkid. Ja, tey av teimum, sum mótmæla, og sum ikki longu eru rýmd í útlegd, verða pind og ofta avrættað. Í fleiri førur eftir beinleiðis boðum frá forsetanum. Gegluni eru fylt við politiskum fangum. At halda skil á og at forða fyrri mótstöðu, nýtir forsetin trygdarlogregluna Securitate. Henda

trygdarlogregla heldur fólknum niðri við jarnhond. Securitate er alla staðni. Fólk hava ikki loyvi at tosa við útlendingar. Ættarfólk, sum koma heim at vitja úr útlondum, mugu ikki búgva hjá familjuni. Tað er ikki loyvt at lurtast eftir útlendskum útvarpum. Fólk í túsdadali verða revsað, um tey verða tikin í at bróta hesar reglur.

Og sjálvar er Ceausescu bebbarættur fyrri at verða tikin av dögum. Hann skiftir til nýggj klæði hvønn dag. Matur og

drekka verða kannað. Og øll, sum skulu tosa við hann, verða nágreiniliga kannað framanundan.

Tann seinasta beista-gerðin hjá hnum, og tann, sum vit hoyra mest um í lötuni, er ætlanin at riva niður upp í 2.000 landsbygdur. Íbúgvarnir úr hesum bygdum skulu síðani endurhýsast í sonevndum landbúnaðarmiðdeplum. Hetta hevur vakt mikla ósýng vestanfyri. Og í einari roynd at hjálpa hesum bygdum, hava kommunur og býir í vesturheiminum bjóðað sær til at «adop-

tera» hesar bygdir fyrri at tær kunnu varðveitast. Hetta verður m.a. gjørt við at geva teimum peningaligan styrk.

Sum eitt paradoks hevur Ceausescu móttikið tann danska «elefant-ordanin». Hetta er eitt heiðurstekin, sum hann fekk undir eini vitjan í Danmark í 1980. Í heimalandinum Rumenia er hetta eitt tekin uppá, hvussu elskaður alfaðir teirra er vestanfyri. Hann fekk henda ordan í eini tíð, tá ið hann stóð høgt í metum vestanfyri fyrri

sina uttanveltaðu stöðu, og áðrenn nakar grunaði hvat ið seinni fór at henda í Rumenia. Í dag man ivaleyst vera onkur, sum iðrar seg um hetta. Serstakliga, tá ið man hevur í huga, at so mætir persónar sum Winston Churchill, Montgomery og Niels Bohr eisini eru riddarar av hesum elefantordani.

Útlitini hjá tí rumenska fólknum at koma burtur úr hesum háfti og at koma sær av við hetta ræðslustýri, eru ikki goð. Aftan á ein uppreistir í Brasov í 1987, har fólk mótmæltu

stýrinum og kravdu meiri mat, vórðu fleiri av leiðarunum settir í geglið og seinni tiknir av dögum. Skál tað koma vend í má trýst leggjast á Ceausescu og skutilsveinar hansara av stjórnunum vestanfyri. Hetta er einasta gongda leið, skal hetta fólkid innanfyri ítökiliga tíð fáa frágari liviumstöðum.

B.H.